

*Запотоцька О. В.,
здобувач кафедри адміністративного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ*

РАДА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ЯК ОРГАН УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розкрито права та обов'язки Ради Національного банку України. Визначено її повноваження та порядок створення.

Ключові слова: банк, Рада Національного банку України, Правління Національного банку України, повноваження, компетенція, порядок створення.

Постановка проблеми. Вищим органом управління Національного банку України (надалі – НБУ) є Рада НБУ. Відповідно до ст. 100 Конституції України Рада НБУ розробляє основні засади грошово-кредитної політики та здійснює контроль за її проведенням. Правовий статус Ради НБУ визначається законом. На сьогодні актуальними є дискусії стосовно визначення правового статусу Ради НБУ, особливостей її функціонування.

Виклад основного матеріалу. Рада НБУ складається з 8 осіб. Її члени призначаються Верховною Радою України та Президентом України. Верховна Рада України призначає чотирьох членів Ради НБУ шляхом прийняття відповідної постанови. Президент України призначає чотирьох членів Ради НБУ шляхом видання відповідного указу. Голова НБУ, який призначається на посаду Верховною Радою України за поданням Президента України, входить до складу Ради НБУ за посадою. Голова Ради НБУ обирається на засіданні членів Ради НБУ серед її членів.

Кандидатури осіб для призначення Верховною Радою України членами Ради НБУ обговорюються на спеціальному відкритому засіданні профільного комітету Верховної Ради України (Комітет з питань фінансової політики і банківської діяльності), який вносить свої рекомендації Верховній Раді України.

На законодавчому рівні чітко визначено обов'язкові критерії, яким повинна відповідати особа, яка бажає стати членом Ради НБУ:

- 1) громадянин України, який постійно проживає в Україні;
- 2) наявність повної вищої освіти у галузі економіки, фінансів чи права або науковий ступінь у галузі економіки, фінансів чи права;
- 3) досвід роботи в органі законодавчої влади або на керівних посадах в інших органах державної влади та державних органах, які забезпечують проведення та реалізацію державної фінансової, економічної чи правової політики, або на керівних посадах у міжнародних фінансових організаціях, або на керівних посадах у банку, або наукової роботи за фінансовою, економічною чи правовою тематикою не менше 10 років;
- 4) наявність бездоганної ділової репутації, зокрема відсутність судимості, не погашеної і не знятої в установленому законом порядку.

Водночас Законом України «Про Національний банк України» встановлено обмеження щодо особи, яка бажає стати членом Ради НБУ. Зокрема, особа не може бути членом Ради НБУ, якщо вона:

- 1) має представницький мандат;

- 2) є членом Кабінету Міністрів України, або обіймає чи обіймала посаду керівника органу державної влади (заступника керівника) та іншого державного органу (якщо не минув один рік із дня її звільнення з такої посади), або є особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або є керівником (заступником керівника) підприємства, установи та організації, або є керівником політичної партії чи членом керівних органів політичної партії, є посадовою особою, або є власником істотної участі в юридичній особі, яка надає фінансові послуги і перебуває під наглядом НБУ.

Для призначення членом Ради НБУ кандидат на цю посаду подає відомості, що підтверджують відповідність його кандидатури вимогам, які визначені законом та викладені вище.

Одна й та сама особа не може бути призначена членом Ради НБУ більше ніж на два строки поспіль [1].

Призначення на посади та звільнення з посад членів Ради НБУ здійснюється таким чином, щоб було забезпечено можливість проведення засідання Ради НБУ, які проводяться не рідше десяти разів на рік.

Водночас позачергові засідання Ради НБУ скликаються головою Ради НБУ за його власною ініціативою або Радою НБУ за наполяганням не менше однієї третини від загальної кількості її членів, а також за вимогою голови НБУ. Члени Ради НБУ сповіщаються про засідання не пізніше як за п'ять календарних днів до дня його проведення. Порядок підготовки позачергових засідань Ради НБУ визначається її регламентом.

Засідання Ради НБУ є правомочними за наявності не менше шести її членів. Засідання Ради НБУ веде голова Ради НБУ, а у разі відсутності – його заступник відповідно до регламенту. Рішення приймаються простою більшістю голосів від загальної кількості присутніх на засіданні членів Ради НБУ. Кожний член Ради НБУ має один голос. На засідання Ради НБУ можуть бути запрошені керівники центральних органів влади, представники суб'єктів підприємницької діяльності, науковці та інші фахівці [1].

Член Ради НБУ звільняється з посади у зв'язку із закінченням строку його повноважень. Втім, законодавець передбачив і випадки дострокового звільнення особи від виконання функцій члена Ради НБУ, а саме у разі: 1) подання письмової заяви про припинення повноважень за власним бажанням із зазначенням аргументів такого рішення; 2) визнання його судом недієздатним; 3) невідповідності діяльності члена Ради НБУ вимогам закону або втрати бездоганної ділової репутації; 4) відсутності без поважних причин на двох засіданнях Ради НБУ поспіль; 5) невиконання обов'язків члена Ради НБУ (зокрема за станом здоров'я) більше чотирьох місяців поспіль; 6) встановлення факту надання недостовірної інформації для призначення на посаду члена Ради НБУ; 7) виникнення обставин, що виключають можливість особи бути членом Ради НБУ.

У разі смерті, визнання в установленому порядку безвісно відсутньою чи оголошення в установленому порядку помер-

лою особи, яка є членом Ради НБУ, повноваження такого члена Ради НБУ вважаються припиненими з дня його смерті, засвідченої свідоцтвом про смерть, або з дня набрання законної сили рішенням суду про визнання особи безвісно відсутньою чи про оголошення особи померлою.

Президент України звільняє призначених ним членів Ради НБУ шляхом видання відповідного указу, в якому мають бути зазначені підстави для звільнення.

Верховна Рада України звільняє призначених нею членів Ради НБУ шляхом прийняття відповідної постанови за поданням Комітету Верховної Ради України з питань фінансової політики і банківської діяльності, в якій мають бути зазначені підстави для звільнення.

Члени Ради НБУ (крім голови НБУ) за виконання своїх функцій отримують винагороду за рахунок НБУ. Розмір винагороди визначається відповідно до методики, затвердженої Радою НБУ за поданням Правління НБУ [2].

Члени Ради НБУ дотримуються чіткого розподілу функціональних повноважень. Так, розподіл функціональних повноважень членів Ради НБУ визначений рішенням Ради НБУ «Про розподіл функціональних повноважень членів Ради Національного банку України» [3].

Водночас Рада НБУ має такі законодавчо закріплені повноваження: 1) розробляє основні засади грошово-кредитної політики на підставі пропозицій, наданих Правлінням НБУ, публікує їх в офіційних виданнях та подає щорічно до 15 вересня до Верховної Ради України для інформування; 2) здійснює контроль за проведенням грошово-кредитної політики; 3) здійснює аналіз впливу грошово-кредитної політики України на стан соціально-економічного розвитку України та розробляє пропозиції щодо внесення відповідних змін до неї; 4) затверджує щорічно до 15 вересня поточного року кошторис витрат НБУ на наступний рік; 5) подає до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України щорічно до 1 квітня відомості про частину прогнозованого прибутку до розподілу поточного року; 6) приймає рішення про спрямування прибутку до розподілу на збільшення статутного капіталу НБУ та формування резервів, які є джерелом фінансування інвестицій, що спрямовуються на забезпечення діяльності НБУ; 7) затверджує регламент Ради НБУ, положення про Аудиторський комітет та інші робочі органи Ради НБУ; 8) приймає рішення про збільшення розміру статутного капіталу НБУ; 9) визначає порядок, періодичність проведення внутрішнього аудиту у структурних підрозділах НБУ та затверджує річний план його проведення, затверджує положення про підрозділ внутрішнього аудиту; 10) затверджує до 1 листопада звітного року аудиторську фірму для проведення аудиту річної фінансової звітності НБУ, визначену за результатами проведення процедури закупівлі згідно із Законом України «Про здійснення державних закупівель» та ін. [1].

Так, за результатами оцінки Радою НБУ діяльності Правління НБУ щодо ведення грошово-кредитної політики у 2015 році споживча інфляція становила 43,3% (у розрахунку до грудня попереднього року) та 48,7% (до відповідного періоду попереднього року). Це значно перевищило показники інфляції в попередньому (2014) році, які дорівнювали 24,9% та 12,1%, відповідно. Протягом 2015 року гривня за офіційним курсом знецінилась у порівнянні з долларом США на 52% до 24 грн./дол. США. Водночас результати здійснення грошово-кредитної політики Правлінням НБУ дають можливість стверджувати, що у I – III кварталах 2016 року споживча інфляція в річному вимірі

сповільнилась із 43,3% у грудні 2015 року до 12,4% у жовтні 2016 року (у вересні вона становила 7,9%). НБУ зберігає прогноз споживчої інфляції на рівні задекларованих цілей: 12% – на 2016 рік, 8% – на 2017 рік та 6% – на 2018 рік [4].

Втім, якщо проаналізувати завдання та функції Ради НБУ, які визначені в Законі України «Про Національний банк України», то слід відзначити, що є й інші повноваження цього органу управління НБУ, які визначені в інших нормативно-правових актах. Зокрема:

1) встановлення інфляційних цілей, які вимірюються індексом споживчих цін [5];

2) надання рекомендацій Правлінню НБУ щодо проведення грошово-кредитної політики [6].

Таким чином, *пропонуємо внести доповнення до п. 14 ст. 9 Закону такого змісту:*

«14-1) надає рекомендації Правлінню НБУ щодо проведення грошово-кредитної політики».

А також доповнити ст. 9 зазначеного Закону п. 15 такого змісту:

«15) встановлює інфляційні цілі, які вимірюються індексом споживчих цін».

З метою забезпечення більш швидкої та плідної реалізації Радою НБУ своїх завдань та функцій Радою НБУ створено низку консультативно-дорадчих та робочих органів Ради НБУ. Розкриємо їх види та повноваження.

Головним постійно діючим колегіальним консультативно-дорадчим органом, створеним для забезпечення діалогу з громадськістю під час вирішення питань щодо забезпечення стабільності банківської системи та стійкості грошової одиниці України, захисту прав та інтересів споживачів фінансових послуг, є **Громадська колегія Ради НБУ**.

Основними завданнями Громадської колегії є:

1) участь у розробленні основних засад грошово-кредитної політики та аналіз впливу грошово-кредитної політики України на стан соціально-економічного розвитку України, розробка пропозицій щодо її вдосконалення;

2) співпраця з Радою НБУ, Правлінням НБУ, підрозділами НБУ (під час підготовки та проведення громадських обговорень з питань діяльності банків, захисту прав та інтересів споживачів фінансових послуг);

3) обговорення та подання пропозицій щодо питань, які належать до повноважень Ради НБУ, зокрема щодо регулювання діяльності банків і захисту прав та інтересів споживачів фінансових послуг, окремих нормативно-правових актів з питань банківської діяльності;

4) розроблення та подання пропозицій щодо запровадження на практиці дієвих механізмів у сфері захисту прав кредиторів і споживачів фінансових послуг;

5) розгляд проблемних питань щодо фінансової системи та у сфері захисту прав споживачів фінансових послуг, подання пропозицій щодо шляхів їх вирішення.

Строк повноважень складу Громадської колегії – два роки. Повноваження складу Громадської колегії припиняються у день затвердження Радою НБУ нового складу Громадської колегії.

Склад Громадської колегії від інститутів громадянського суспільства – це громадські об'єднання, легалізовані відповідно до законодавства України, які діють не менше двох років і метою діяльності яких є захист інтересів споживачів фінансових послуг; він формується на установчих зборах шляхом рейтингового голосування за кандидатури, які добровільно заявили про бажання брати участь у роботі Громадської колегії

та внесені інститутами громадянського суспільства, не може перевищувати 11 осіб.

До складу Громадської колегії делегуються три представники (як правило – перші керівники) від банківських асоціацій чи об'єднань, один представник Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та один представник комітету Верховної Ради України з питань фінансової політики і банківської діяльності (за згодою).

Кількісний та персональний склад Громадської колегії визначає та затверджує Рада НБУ.

Порядок підготовки та проведення установчих зборів для формування нового складу Громадської колегії від інститутів громадянського суспільства, права та обов'язки членів Громадської колегії та припинення їхнього членства, структура і повноваження керівних і робочих органів Громадської колегії, організація роботи Громадської колегії, організаційно-технічне забезпечення роботи Громадської колегії затверджені Положенням про Громадську колегію Ради Національного банку України та її складу [7].

Ще одним колегіальним консультативно-дорадчим органом Ради НБУ є **Аудиторський комітет Ради НБУ**, який створений рішенням Ради НБУ [8].

Аудиторський комітет створюється з метою оцінки надійності та результативності системи внутрішнього контролю в НБУ, повноти та достовірності річної фінансової звітності НБУ.

Аудиторський комітет є консультативним робочим органом Ради НБУ та діє на підставі положення, що затверджується Радою НБУ.

До складу Аудиторського комітету, крім членів Ради НБУ, можуть входити незалежні експерти. Незалежним експертом може бути особа, яка має повну вищу освіту у галузі економіки, фінансів чи права або науковий ступінь у цих галузях, досвід роботи за фахом не менше 10 років та бездоганну ділову репутацію, зокрема не має судимості, не погашеної і не знятої в установленому законом порядку.

Кількість членів Аудиторського комітету не може бути більшою п'яти осіб. Засідання Аудиторського комітету проводяться не рідше десяти разів на рік [1].

Іншим консультативно-дорадчим органом при Раді НБУ є **Вища експертна рада при Раді НБУ**, правовий статус якої затверджений Положенням про Вищу експертну раду при Раді Національного банку України [9]. До складу Вищої експертної ради при Раді НБУ входять провідні науковці, фахівці ринку, экс-керівники міністерств та відомств, представники міжнародного експертного товариства.

Висновки. Таким чином, охарактеризувавши діяльність і структуру Ради НБУ, можемо визначити такі особливості функціонування Ради НБУ: 1) є розпорядчим органом; 2) самостійно виконує свої функції; 3) очолює голова, якого обирають на засіданні Ради НБУ її члени; 4) до її складу входить 8 осіб (4 призначає Президент України, 4 – Верховна Рада України); 5) робочі органи, які створені у структурі Ради НБУ, виконують консультативно-дорадчу функцію.

Література:

1. Про Національний банк України : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1999. № 29. Ст. 238.
2. Про затвердження методики визначення винагороди членам ради Національного банку України : постанова правління Національного банку України № 638 від 29.09.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Про розподіл функціональних повноважень членів Ради Національного банку України : рішення Ради Національного банку України № 2.1 від 24.11.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=38505191>.
4. Про діяльність Правління Національного банку України щодо виконання Основних засад грошово-кредитної політики за 2015 рік та 9 місяців 2016 року : рішення Ради Національного банку України № 1.1 від 24.07.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/vr1_1500-16.
5. Про Основні засади грошово-кредитної політики на 2016–2020 роки : постанова Правління Національного банку України № 541 від 18.08.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0541500-15>.
6. Про діяльність Правління Національного банку України щодо виконання Основних засад грошово-кредитної політики за 2015 рік та 9 місяців 2016 року : рішення Ради НБУ № 1.1 від 24.11.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/vr1_1500-16.
7. Про затвердження Положення про Громадську колегію Ради Національного банку України та її складу : рішення Ради Національного банку України № 2.4 від 24.11.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
8. Про створення Аудиторського комітету Ради Національного банку України та затвердження його складу : рішення Ради Національного банку України № 2 від 04.04.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/vr002500-14>.
9. Про затвердження Положення про Вищу експертну раду при Раді Національного банку України : рішення Ради Національного банку України від 24.11.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=40347883>.

Запотоцкая Е. В. Совет Национального банка Украины как орган управления Национального банка Украины

Аннотация. В статье раскрыты права и обязанности Совета Национального банка Украины. Определены его полномочия и порядок создания.

Ключевые слова: банк, Совет Национального банка Украины, Правление Национального банка Украины, полномочия, компетенция, порядок создания.

Zapotocky O. Board of the National Bank of Ukraine as the governing body of the National Bank of Ukraine

Summary. In the article the rights and duties of the Board of the National Bank of Ukraine are considered. Defined its powers and procedure for creation.

Key words: bank, Council of the National Bank of Ukraine, Board of the National Bank of Ukraine, powers, competence, order of creation.